

6. Звернення VI З'їзду Профспілки працівників охорони здоров'я України до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://medprof.org.ua/>.

7. **Платонов К. К.** Краткий словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – М. : Высшая шк., 1984. – 254 с.

8. **Кюблер – Росс Э.** О смерти и умирании: пер. с англ. / Э. Кюблер – Росс. – София. – 2001. – С. 3–17.

9. **Лазебная Е. О.** Травматический психологический стресс и его последствия / Е. О. Лазебная // Прикладная психология. – 2000. – № 2. – С. 32–34.

10. **Леонова А. Б.** Основные подходы к изучению профессионального стресса / А. Б. Леонова // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 2001. – № 11. – С. 2–16.

11. **Робер М. А.** Психология индивида и группы / М. А. Робер, Ф. Тильман. – М., 2008. – 256 с.

12. **Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 712 с.

13. **Селье Г.** Очерки об адаптационном синдроме / Г. Селье. – М. : Медицина, 1960. – 254 с.

14. **Селье Г.** Стресс без дистресса / Г. Селье. – М. : Прогресс, 1979. – 123 с.

Надійшла до редколегії 01.03.2013.

УДК 159.9

* В. В. Корнієнко, Ю. В. Ніканорова, ** Т. В. Кулешова

* Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

** Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПОРУШЕННЯ МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ

Розглянуто психологічні характеристики Інтернет-залежних особистостей, які можуть бути чинниками порушень у міжособистісному спілкуванні та впливати на їх психологічне здоров'я.

Ключові слова: Інтернет-залежність, міжособистісне спілкування, домінуючі копінг-стратегії, психологічне здоров'я.

Рассмотрено психологические характеристики Интернет-зависимых личностей, которые могут быть факторами нарушений в межличностном общении и влияют на их психологическое здоровье.

Ключевые слова: Интернет-зависимость, межличностное общение, доминирующие копинг-стратегии, психологическое здоровье.

Відомо, що інформація для людини була і є необхідним інструментарієм для розширення світогляду та поповнення знань, а комп'ютер і Інтернет дають можливість не тільки доступу до різних видів інформації, а також до її обробки, аналізу та обміну. На думку фахівців, це і є першопричиною комп'ютерної або Інтернет-залежності, тому що в певній мірі страждають процеси міжособистісного обміну інформацією [2].

Аналіз стану досліджуваної проблеми свідчить про те, що Інтернет-залежність може не тільки стати перепоною в повноцінному міжособистісному спілкуванні, а й впливати на особистісну сферу людини, на її психічне здоров'я: зменшується рівень критичності, знижується самооцінка, підвищується тривожність та агресивність [6]. Усі ці та інші чинники зумовили вибір нами в якості предмету дослідження індивідуально-психологічні характеристики Інтернет-залежних, що порушують міжособистісне спілкування.

Проблема Інтернет-залежності з'явилась зі зростанням популярності мережі Інтернет. Деякі люди стали настільки захоплюватися віртуальним простором, що почали віддавати перевагу Інтернету та проводити за комп'ютером значний відривок часу, а різка відмова від Інтернету викликає у таких людей тривогу і емоційне збудження. Психіатри вбачають схожість такої залежності з надмірним захопленням азартними іграми [5].

Уперше термін «інтернет-залежність» був запропонований І. Гольдбергом. Під ним він розумів розлад поведінки в результаті використання Інтернету і комп'ютера, що згубно впливає на побутову, навчальну, соціальну, робочу, сімейну, фінансову чи психологічну сфери діяльності людини [3]. На даний час Інтернет-залежність не розглядається як самостійне захворювання і визначається психологом К. Янгом і психіатром І. Гольдбергом як феномен, що характеризується компульсивним бажанням вийти в Інтернет, перебуваючи в автономному режимі, і неможливістю вийти з Інтернету, перебуваючи в он-лайн [6].

Все назване визначило **мету** нашого дослідження, яке полягає у вивченні впливу Інтернет-залежності на міжособистісне спілкування, а саме: дослідження особливостей самоствавлення, міжособистісних відносин і домінуючих копінг-стратегій Інтернет-залежних досліджуваних.

Гіпотезою дослідження є те, що психологічні характеристики Інтернет-залежних є чинниками порушень у міжособистісному спілкуванні та впливають на їх психологічне здоров'я.

Вивчаючи визначену нами проблему, ми використовували дані, які були зібрані студенткою ДНУ ім. О. Гончара М. Манукян для виконання психологічного дослідження. Вибірка досліджуваних складала 60 користувачів мережі Інтернет, студентів 1-5 курсів ВНЗ м. Дніпропетровська. Середній вік склав 22 роки. Мінімальний вік досліджуваних – 18 років, максимальний – 24 роки. 61,6 % (37 осіб) досліджуваних – жінки, 38,4 % (23 особи) – чоловіки.

Дослідження проводилося через Інтернет. Методики були розміщені в соціальних мережах (таким чином ми хотіли залучити до дослідження користувачів, що використовують Інтернет для спілкування).

Для виявлення Інтернет-залежності був використаний російськомовний варіант тесту К. Янг, адаптований В. А. Буровою.

На підставі тесту на Інтернет-залежність К. Янг досліджувані були розподілені на дві групи. До групи А увійшли досліджувані, схильні до Інтернет-залежності, з балами по тесту від 50 до 78, до групи Б – несхильні, з балами від 22 до 40.

Результати досліджуваних за «Опитувальником самоствавлення»

Таблиця 1

Кількісні показники досліджуваних групи А та групи Б за методикою «Опитувальник самоствавлення»

Шкала	Група А	Група Б	Коефіцієнт кореляції Пірсона (r) (P < 0,05)(r = 0,25)
S (глобальне самоствавлення)	78	86,4	-0,43
Самоповаги (I)	58	75,4	-0,54
Аутосимпатії (II)	75	70	0,04
Очікуваного ставлення від інших (III)	60	61	-0,16

Закінчення табл. 1

Шкала	Група А	Група Б	Коефіцієнт кореляції Пірсона (r) (P < 0,05)(r =0,25)
Самоінтересу (IV)	84	85	-0,12
Самовпевненості (1)	61	58	-0,16
Ставлення інших (2)	56	45	0,25
Самоприйняття (3)	79	71	0,09
Самопослідовності (самокерівництво) (4)	57	71	-0,72
Самозвинувачення (5)	58	30	0,47
Самоінтересу (6)	80	85	-0,21
Саморозуміння (7)	69	80	-0,23

При обробці результатів за «Опитувальником самоствавлення» були визначені значущі відмінності в особливостях самоствавлення у досліджуваних схильних (Група А) і несхильних (Група Б) до Інтернет-аддикції. Статистично значущі результати були отримані за шкалою S (глобальне самоствавлення) ($r = -0,43$); отже, з ростом рівня залежності яскравіше виявляється почуття внутрішньої недиференційованості почуття «за» і «проти» самого себе. Зворотна кореляція зафіксована і за шкалою самоповаги ($R = -0,54$). Це той аспект самоствавлення, який емоційно і змістовно об'єднує віру у свої сили, здібності, енергію, самостійність, оцінку своїх можливостей. Значущі результати отримані за шкалою самопослідовності ($r = -0,72$). Викривлення цієї характеристики може призвести до нездатності контролювати власне життя, керувати ним самому і надалі відповідати за свої вчинки. Таким чином, можна сказати, що чим вищий рівень Інтернет-залежності, тим менш значущі ці характеристики. Прямая кореляція зафіксована за «шкалою самозвинувачення» ($r = 0,47$) і за шкалою «відношення інших» ($r = 0,25$). Отже, ми можемо припустити, що на цьому тлі у людей, схильних до Інтернет-аддикції, може знижуватися рівень довіри до себе та позитивної оцінки своїх дій, самооцінка та здатність вбачати в собі переважно недоліки.

Методика Копінг-тест Лазаруса застосовувалася нами з метою визначення копінг-механізмів, способів подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності, копінг-стратегій. У ході дослідження було визначено, що в групі досліджуваних, схильних до Інтернет-залежності, домінуючими копінг-стратегіями є «Позитивна переоцінка» (66) і «Втеча-уникнення» (63). Це означає, що в ситуації, коли слід впоратися з життєвими труднощами, вони найчастіше намагаються сформулювати позитивне значення обставин, можливо, фокусуються на зростанні власної особистості, включаючи також релігійні вимірювання або задіюють уявні прагнення і поведінкові зусилля, спрямовані до втечі або уникнення проблеми. У контрольній групі найбільш значущими копінг-стратегіями є «Планування вирішення проблеми» (61) тобто додаток проблемно-фокусованих зусиль щодо зміни ситуації, які включають аналітичний підхід до вирішення проблеми.

Значущі відмінності були встановлені за допомогою t-критерію Стьюдента при дослідженні копінг-стратегій у групах схильних і несхильних до Інтернет-залежності. Таким чином, було з'ясовано, що є взаємозв'язок Інтернет-залежності і таких шкал, як «Дистанціювання», «Самоконтроль», «Втеча – уникнення» і «Позитивна переоцінка». Характер такого взаємозв'язку невідомий і вимагає подальшого вивчення.

Аналізуючи отримані результати дослідження, ми можемо припустити, що під впливом Інтернет-аддикції у людини можуть формуватися неадаптивні копінг-стратегії, які не дозволять адекватно справлятися з життєвими труднощами та формувати дезадапційну поведінку.

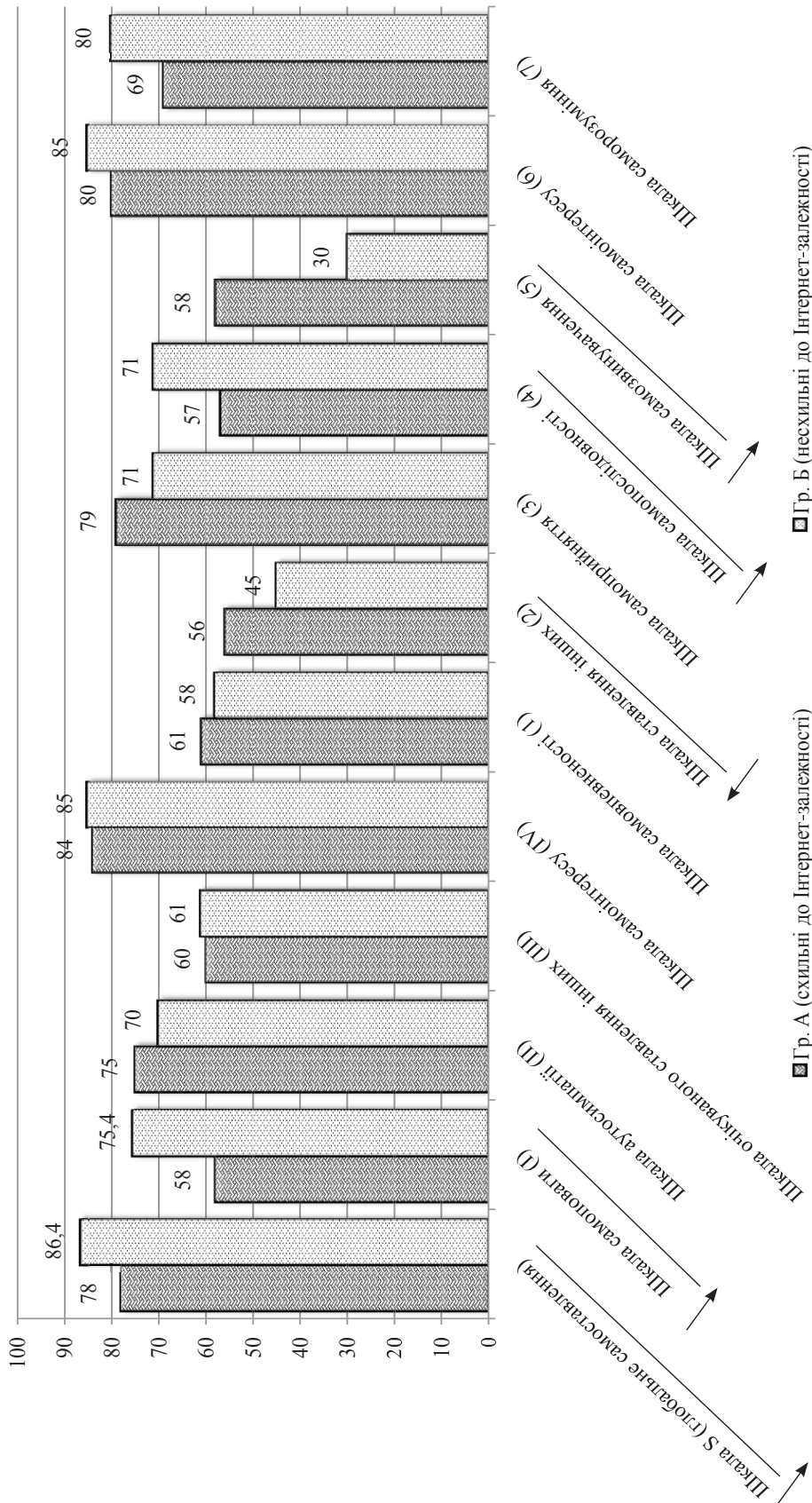

Рис. 1. Кількісні показники досліджуваних груп А та групи Б за методикою «Опитувальник самоставлення»

Результати методики «Копінг-тест Лазаруса»

Таблиця 2

Кількісні показники досліджуваних групи А та групи Б за методикою «Копінг-тест Лазаруса»

Шкала	Група А	Група Б	Величина t-критерію Стьюдента
Конфронтаційний копінг	47,1	48,4	0,2
Дистанціювання	53	39	2,5
Самоконтроль	62	47	2,3
Пошук соціальної підтримки	55	50,2	0,6
Прийняття відповідальності	62	46	1,4
Втеча-уникнення	63	39	2,7
Планування вирішення проблеми	58	61	0,4
Позитивна переоцінка	66	40	3,4

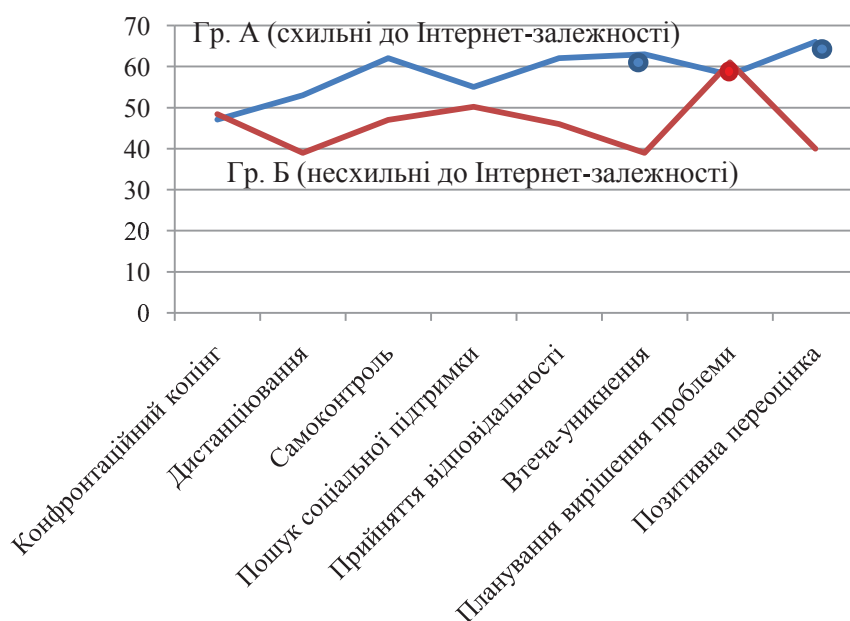

Рис. 2. Кількісні показники досліджуваних групи А та групи Б за методикою «Копінг-тест Лазаруса»

Для вивчення ступеня визначеності основних показників психологічного благополуччя особистості нами використовувалася методика «Шкали психологічного благополуччя». При інтерпретації отриманих даних, найбільш кореляційно значущі результати були отримані за шкалами «Особистісне зростання» ($r = 0,41$), «Мета в житті» ($r = 0,4$) та «Управління оточенням» ($r = 0,3$). Тобто зі зростанням рівня адикції показники за цими шкалами теж ростуть. У досліджуваних, схильних до Інтернет-залежності, яскравіше виражено відчуття безперервного розвитку. Спостерігається відчуття реалізації свого потенціалу, відчуття покращення в собі і своїх діях з плином часу. Зростає і почуття життєвої спрямованості, наявності мети в житті.

Загальний бал за опитувальником вище у досліджуваних групи А, що є статистично достовірним. Отже, експериментальна група психологічно більш благополучна в порівнянні з контрольною групою. Цей феномен ще не достатньо вивчений і вимагає подальшого розгляду.

Результати методики «Шкали психологічного благополуччя»

Таблиця 3

Кількісні показники досліджуваних групи А та групи Б за методикою «Шкали психологічного благополуччя»

Шкала	Група А	Група Б	Коефіцієнт кореляції Пірсона (r) (P < 0,05)(r =0,25)
Позитивні відносини з іншими	5,4	5	0,18
Автономія	6,1	6,2	-0,2
Управління оточенням	5,9	4,7	0,3
Особистісне зростання	5,7	5,1	0,41
Мета в житті	6,4	4,2	0,4
Самоприйняття	5,8	5,7	0,02
Загальний бал	6,2	5,1	0,34

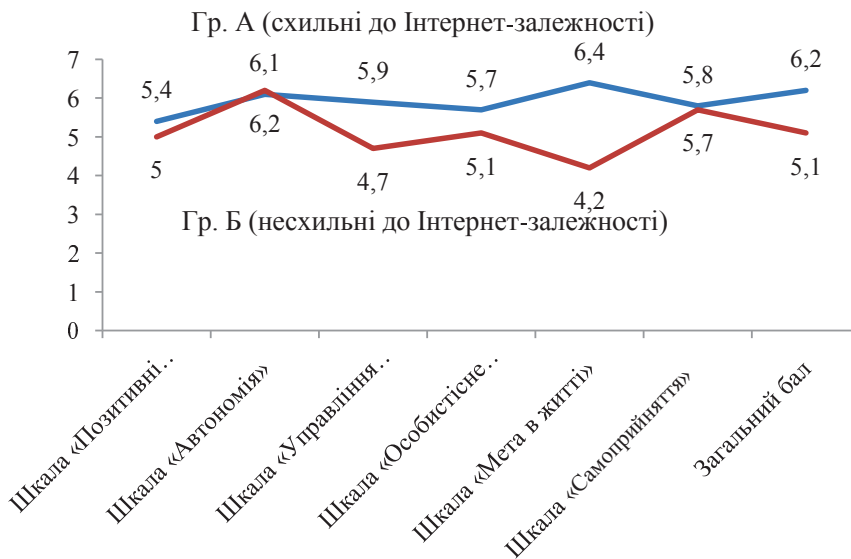

Рис. 3. Кількісні показники досліджуваних групи А та групи Б за методикою «Шкали психологічного благополуччя»

Таким чином, досліджуючи Інтернет-залежність як чинник порушень у міжособистісному спілкуванні та психологічному здоров'ї, ми дійшли таких висновків:

1. Доведено, що зі зростанням рівня залежності яскравіше проявляється внутрішня недиференційованість почуття «за» і «проти» самого себе.

2. Визначено, що завищені показники за тестом Інтернет-залежності супроводжуються зниженням рівня глобального співставлення.

3. Вивчено, що чим вище рівень залежності, тим нижче результати за шкалою «Самоповага».

4. Доведено, що зі зростанням рівня залежності знижується рівень самопоцінності.

5. Вказано, що пряма кореляція зафіксована за шкалою самозвинувачення ($r = 0,47$) і за шкалою «відносини інших» ($r = 0,25$). Ми можемо припустити, що на цьому тлі у людей, схильних до Інтернет-адикції, може знижуватися самооцінка та рівень довіри до себе, вони можуть бачити в собі переважно недоліки.

6. Визначено, що в групі досліджуваних, схильних до адикції, домінуючими копінг-стратегіями є «Позитивна переоцінка» і «Втеча-уникнення».

7. Доведено, що в контрольній групі найбільш популярними копінг-стратегіями є «Планування вирішення проблеми».

8. З'ясувалося, що є взаємозв'язок між Інтернет-залежністю і такими шкалами, як «Дистанціювання», «Самоконтроль», «Втеча – уникнення» і «Позитивна переоцінка».

9. Визначено, що зі зростанням рівня адикції показники за шкалами «Особистісне зростання», «Мета у житті» та «Управління оточенням» теж зростають.

10. З'ясовано, що загальний бал за опитувальником «Шкали психологічного благополуччя» є значно вищим у досліджуваних групи А (схильних до Інтернет-залежності), що є статистично достовірним.

11. За методикою «Особистісний диференціал» відзначено, що значущі відмінності у контрольній та експериментальній групах відсутні. Цей факт пояснює заперечення проблем на свідомому рівні та їх прийняття на несвідомому.

Як ми бачимо, загальна гіпотеза дослідження щодо належності психологічних характеристик Інтернет-залежних особистостей до чинників, які порушують міжособистісне спілкування, підтвердилась.

Результати дослідження можуть бути застосовані в практиці клінічного психолога в профільних закладах або психологічних консультаціях, а також для подальших наукових досліджень.

Бібліографічні посилання

1. Егоров А. Нехимические зависимости / А. Егоров. – СПб. : Речь, 2007. – 192 с.
2. Жичкина А. Социально-психологические аспекты общения в Интернете / Жичкина А. – М. : Дашков и Ко, 2004. – 204 с.
3. Руководство по аддиктологии / под ред. В. Д. Менделевича. – СПб : Речь, 2007. – 768 с.
4. Філіпчева А. О. Особливості міжособистісних комунікацій у людей схильних до інтернет-адикції / А. О. Філіпчева, М. Манукян // Матеріали за 6-а міжнародна научна практична конференція, «Образование и наука 21 век», 2010 – Т. 15: Психология и социология. – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД – С. 54–58.
5. Юрьева Л. Н. Компьютерная зависимость: формирование, диагностика, коррекция и профилактика : моногр. / Л. Н. Юрьева, Т. Ю. Ботьбот. – Д. Пороги, 2006 – 196 с.
6. Янг К. Диагноз – интернет-зависимость / К. Янг // Мир Интернет – 2000. – № 2. – С. 384–385.

Надійшла до редколегії 28.02.2013.

УДК 159.923.38

Е. Л. Носенко, І. В. Новицька

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБИСТІСНІ ФАКТОРИ УСПІШНОСТІ РОЗПІЗНАВАННЯ УСНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ З ПРИХОВАНИМИ МИСЛЕННЄВИМИ ОБРАЗАМИ

Проаналізовано дослідження зарубіжних та вітчизняних фахівців. Теоретично обґрунтовано та емпірично перевірено три основні гіпотези щодо ролі особистісних факторів в успішності розпізнавання прихованих мисленнєвих образів: успішності розпізнаванні лжі сприяє установка на правду та позитивність мислення; провідною особистісною передумовою розпізнавання лжі є високий рівень інтелекту як когнітивного, так і емоційного; важливим особистісним ресурсом у розпізнаванні лжі є спостережливість, концентрація уваги на теперішніх подіях, відкритість досвіду, толерантність до невизначеності, емоційна стабільність і впевненість у власній ефективності.

Ключові слова: приховані мисленнєві образи, розпізнавання лжі, особистісні фактори, установка на правду, інтелект, емоційна стійкість, емоційний інтелект.